

2. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 груд. 2005 р. № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

Шакун В.І., професор кафедри кримінального права НАВС, д.ю.н., професор, член-кореспондент НАПрНУ

НЕПРАВОВІ ТЕРИТОРІЇ – НОВИЙ КРИМІНАЛЬНИЙ ВИКЛИК ДЛЯ УКРАЇНИ

На XII конгресі ООН по запобіганню злочинності і кримінальному правосуддю (Сальвадор, Бразилія, 12-19 квітня 2010 р.) були визначені нові загрози світової злочинності. Зокрема, наголошувалось на зростаючий ризик зближення представників транснаціональної організованої злочинності; зростаючі виклики транснаціональної екологічної злочинності; виклики пов'язані з випадками економічного шахрайства і незаконним використанням персональних даних, а також фальсифікації і піратському використанні цифрових; мультимедійних засобів.

Безпосереднім приводом для принципово нового підходу до проблеми злочинності стало її нестримне зростання у своїй різноманітності. Проте головним аргументом тут є тривога міжнародного співтовариства за майбутнє світового розвитку. Викликає занепокоєння та обставина, що злочинність і злочинний бізнес стали невід'ємною частиною всього життя суспільства, а в деяких випадках і як спосіб його розвитку. Латентність – головна риса і особливість сучасної злочинності, яка уже вийшла за межі усталених форм, визначених кримінологічною наукою.

Зазначені тенденції особливо гостро проявили себе останнім часом в Україні. Фактично за сприяння органів влади сусідньої держави йде підтримка організованих злочинних груп, які під надуманими приводами встановлюють власний порядок на

окремих територіях, вчиняють тяжкі злочини на території України. Певною мірою, такий стан викликаний тими обставинами, що погляди представників влади і суспільства на злочинність в цілому дещо різняться. Існуюча думка щодо причин виникнення, значення і ступеню впливу зазначеного явища на державні і суспільні інститути також відрізняються. Влада вважає, що в країні є певні зрушення, а на побутовому рівні у суспільстві таких зрушень не помічають.

В свою чергу, у науковій літературі нерідко висловлюється точка зору про те, що причиною всьому є корупційна злочинність, як наслідок переходу до нових форм господарювання і сприймається як плата за такі перетворення. Зауважимо, що злочини у сфері надання публічних послуг практично зачепили всі гілки державної влади, включаючи й судову. Судячи по нинішній ситуації, корупція набула системного характеру і торкається практично всього суспільства, включаючи його основу. Причиною цього є те, що до цього часу в Україні вирішення більшості державних, управлінських, адміністративних, господарських і соціальних питань залежить від конкретного чиновника. Саме цей вектор розвитку держави стимулює зростання злочинності у сфері службової діяльності та надання публічних послуг. Більше того, в державі відсутня єдина система оцінки впливу корупційної злочинності на кримінологічну безпеку держави.

Незважаючи на величезну увагу до злочинності у сфері службової діяльності з боку органів державної влади, особливо до корупційного підкупу, більшість злочинів залишаються не виявленими. Таке положення обумовлено низкою обставин. По-перше, правопорушення правлячих кіл, пов'язаних з управлінською діяльністю залишається конфіденційною, по-друге, в діяннях, яка вчиняє правляча еліта, не має прямих і опосередкованих жертв, а також свідків, зацікавлених в оприлюдненні таких фактів, по-третє, еліта фактично управляє діяльністю органів кримінальної юстиції і судів, які не мають реальної можливості керуватися лише законом.

При цьому, кримінологічна наука і весь соціально-правовий інститут як вираз суспільного світогляду виявилися некомпетентними і безпорадними по відношенню до цього явища. Стає зрозумілим необхідність принципових змін у відношенні суспільства і держави до злочинності, де у вирішенні зазначених проблем кримінологічна наука повинна зіграти ключову роль. Між тим складається враження, що кримінологічна наука, так би мовити, «соромиться» називати речі своїми іменами і вдається до принципів подвійних стандартів, оминаючи багатьох відомих особистостей і їх протиправну поведінку. Недоторканість окремих категорій населення (у частині притягнення їх до кримінальної відповідальності) створює неправові сфери, де функціонує тіньове право. Такі сфери виявляються недосяжними для системи кримінальної юстиції, а вже сама їх наявність ініціює негативні процеси значного поширення. І чим більше у суспільстві таких сфер, тим менш ефективною є державна політика. Ігнорування зазначених процесів з боку держави привело до того, що в Україні утворилися уже не сфери, а цілі неправові території, де вся злочинність носить латентний характер, а влада не в змозі забезпечити належний правовий режим, передбачений чинним законодавством. На жаль, прийнятий нещодавно Верховною Радою України пакет законів, спрямованих на подолання корупції та забезпечення функціонування органів державної влади на тимчасово окупованих територіях, запізнився у часі, а його реалізація буде проходити в умовах глибокої економічної кризи. До того ж, до цього часу не знайшли належної правової оцінки дії посадових осіб, які привели до тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та втрати з боку держави управління окремими територіями Донецької та Луганської областей. Фактично, мова йде про те, що держава своїми непродуманими діями, власне, і обумовлює процес криміналізації українського суспільства. Звідси витікає ще одна, мабуть найболючіша проблема, яка буде впливати на етап правопорядку й на інших територіях. Мова йде про те, що Україна за декілька місяців отримала тисячі людей з посттравматичним синдромом, який став наслідком бойових дій.

Можливо передбачити, що ця категорія осіб, після повернення до своїх домівок буде болісно реагувати на будь-які прояви несправедливості, у тому числі і шляхом порушення правопорядку.

За цих умов важливо, щоб влада не пішла шляхом застосування силових методів для наведення порядку, а зосередила увагу на усуненні причин і умов, які сприяють кримінальним правопорушенням. Нетерпимість чиновників і їх бажання показати за короткий термін свою управлінську значимість може привести до нових конфліктів. Потрібна консолідація вчених і практиків різних наук, які вивчають поведінку людини, політиків, управлінців з метою практичної реалізації задекларованих Конституцією принципів демократії і соціальної справедливості.

Костицький М.В., д.ю.н., професор,
член-кореспондент НАПН України,
академік НАПрН України, заслужений
юрист України

СУЧАСНІ ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

1. Після інтенсивного процесу інтеграції – диференціації наукового знання, характерного для завершення епохи Модерну (40-60-і роки XX ст.) з переходом до Постмодерну намітився процес нового, всезагального синтезу наукового знання, появи нових інтегративних надгалузей знання, творення всезагальної Метанауки. Можна стверджувати, що завершився діалектичний виток спіралі розвитку наукового знання, який почався двадцять шість століть тому назад з єдиної філософської бази (у Мілетських мудреців) та завершився творенням знову єдиної системи Знання. При цьому в Постмодерному синтезі „беруть участь“ не лише наука, але і мистецтво, теологія, і, звичайно, філософія (останню вважаю не сферою наукового знання, а однією з форм пізнання).